

Tisztelt Államtitkár Úr!
Tisztelt Biztoshelyettes Úr!
Tisztelt Helyettes Államtitkár Urak!

A természeti és kulturális örökségnek alapvető eleme a táj, mely egyfelől őrzi múltunkat, természeti és épített emlékeinket, másfelől ennek a múltnak a feltárásával és megismerésével elősegíti a helyi-térségi-országos fejlődést mind kulturális, mind gazdasági tekintetben. Jelentős szerepet játszik a nemzeti és helyi identitás kialakulásában és megerősítésében. Ha ezzel az örökséggel méltón és okosan törődünk, az tagadhatatlanul hozzájárulhat az emberek jólétéhez.

Tisztelt Megjelentek!

A hinduk úgy tartják, hogy „Óvatosan kell lépkednünk a földön, mert mindenütt őseink arcát tapossuk.”

A táj és a kulturális örökség kapcsolatának összetettségét mutatja, hogy milyen sok módon kötődik egymáshoz a két terület. Így például a kulturális örökségvédelem szakterületet a Táj Egyezmény által meghatározott „táj” történeti szegmensei érintik.

Ahogy az Európai Táj Egyezmény is megfogalmazza, „a táj ... elősegíti a helyi kulturális fejlődést és alapvető eleme az európai természeti és kulturális örökségnek; továbbá a tájak kifejezik közös kulturális és természeti örökségük sokféleségét, és identitásuk alapját képezik”. A tájkép ennél fogva az európai azonosságtudatot és sokszínűséget tükröző, élő természeti és kulturális örökségünk, legyen szó akár egyedülálló, akár már megszokott, illetve városi vagy vidéki, szárazföldi vagy vízi tájról.

A táj és a tájvédelem örökségvédelmi szempontból az adatok összegyűjtését, az értékek felkutatását, meghatározását és számbavételét jelenti, és törekvést ezen értékeknek a megőrzésére.

Annak felismerése, hogy a táj információ-hordozó entitás, amely kulturális örökségi, művészeti, tudományos, oktatási, nevelési, ismeretterjesztési potenciált rejt, alig néhány évtizedre tekint vissza. A tájban rejtőző szellemi források feltárása hely- és időfüggő, ezért tanulmányozásához az alkalmazott

módszereknek mindig az adott célnak megfelelő, rugalmas kiválasztására van szükség, végső soron összetett interdiszciplinalitásra, akár környezetregészettről, akár biogeográfiáról van szó.

Míg az épített örökség megőrzése több mint másfél százados múltra tekint vissza, a települési szintű értékvédelem és a táji örökségvédelem fiatal területnek mondható. Kortárs kihívás az is, hogy a kulturális örökség épített elemei egykori táji beágyazottságuknak megfelelően, környezetükkel együtt őrződjenek meg.

Ennek jelentőségét felismerve a kulturális örökség védelméről szóló törvény lehetővé teszi, hogy történeti tájként műemléki védelemben részesítsük az ember és a természet együttes munkájának eredményeként létrejött olyan kulturális, történeti, műemléki, művészeti, tudományos, műszaki és egyéb szempontból jelentős, részlegesen beépített területet, amely jellegzetessége, egységessége révén topográfiaailag körülhatárolható egységet alkot. A jogi keret és lehetőség tehát adott, de a táji léptékű örökségvédelem módszertanát még ki kell dolgoznunk.

A táj védelmét, tervezését és kezelését kiemelten érintő másik, nemzetközi szinten is méltatott, fontos törvényünk, a világörökségről szóló törvény, mely megállapítja a világörökségi területekre vonatkozó kezelési tervek elkészítésének és jogszabályi kihirdetésének kötelezettségét.

A világörökségi kezelési tervek a világörökségi helyszínek által hordozott kiemelkedő egyetemes és épített értékek megőrzését hivatottak szolgálni. A tájhasználat és a tájkarakter szerves részét képezi a világörökségi kezelési módoknak. A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi kezelési terve kormányrendeletként 2016.-ban, a Hollókő ófalú és környezete világörökségi kezelési terve kormányrendeletként 2017.-ben került kihirdetésre.

Magyarországnak mint az UNESCO Világörökség Egyezmény Részleges Államának kötelezettsége a világörökségi értékek megőrzése, ezért az érték-hordozók állapotváltozásának nyomon követése az egyik legkiemelkedőbb feladata és egyben kihívása a világörökségi szakterületnek.

Több hazai világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke kötődik szorosan a tájhoz, így a világörökségi kezelési tervek táji értékek megőrzésének is az eszközei. Táji jelentőséggel bíró világörökségi helyszíneink (Fertő-táj, Hortobágy, Tokaj-hegyalja, Hollókő, Pannonhalma). „A római birodalom határai – A dunai limes magyarországi szakasza” világörökségi várományos helyszín egyes lelőhelyei szintén ebbe a sorba illeszkednek. E sorozat-helyszín több ország által összeállított közös limes világörökségi nevezési dokumentációját éppen a napokban nyújtottuk be az UNESCO Világörökségi Központjához az önkéntes teljességi ellenőrzés érdekében.

A táji adottságokat tartalmazó téradatok nyilvántartásait fejleszteni kell. Az országos tájkarakter területekre, térségi tájkarakter területekre és a helyi tájkarakter területekre minőségi célkitűzéseket és kezelési irányelveket kell meghatározni. Ennek egyik lépése a világörökség helyszínek és területek kezelési terveinek létrehozása.

A jövőben Államtitkárságunk külföldi jó gyakorlatokat, a svájci és francia tájmonitoring rendszert alapul véve szeretné első ízben a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi helyszín tájhasználattal, tájképpel kapcsolatos értékeit, elemeit összegyűjteni, értékkataszterbe foglalni és vizsgálni a tájra hatással lévő elemeket, példának okáért a szőlészeti-borászati kultúrát, a bányászat vagy egyéb tevékenység által erodált területeket.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A táj sokat tud és sokat rejt, de könnyen sebezhető. A külszíni fejtési módszerekkel történő bányászat jelentős hatással lehet a tájra. A bányászatot követő rekultivációs munkák sikerét nagyban meghatározza az utóhasznosítás helyes meghatározása, a táji adottságokon alapuló új használat tájszerkezeti illeszkedése. A tájvédelmi szempontú tervezésénél fontos figyelembe venni a feltárt földtani értékeket, valamint a létrejött új környezet értékeit, melyek a bánya életét követően tovább gazdagíthatják a tájat. Ugyanakkor a világörökségi helyszíneken és területeken igen óvatosan és megfontoltan kezelendő a bányászat. Éppen ezért ezeken a különösen érzékeny és óvandó területeken világörökségi szempontból nem támogatható új tájsebeket ejtő bányászati tevékenység: sem új bánya nyitása, sem már zajló külszíni fejtés volumenének növelése. A világörökségi helyszínt vagy világörökségi területet érintő szakhatósági eljárásban vagy az örökségvédelmi

szakkérdés vizsgálata során az örökségvédelmi hatóság megkeresésére a miniszter a véleményét, ennek az elvnek a figyelembevételével adja meg.

A jogi, közigazgatási, gazdasági eszközrendszer egyik gyengesége, hogy az örökségi elemek táji beágyazottsága nem elégséges, az örökségvédelem szempontja nem jelenik meg megfelelő súllyal a tájtervezés során. Ezen is próbálunk javítani a világörökségi kezelési tervek elfogadásával.

Ezen felül megfontolandónak tartjuk világörökségi területen a Magyar Állam számára törvényben elővásárlási jog alapítását, amennyiben ez elősegíti az egységes tájgazdálkodást, táji örökségvédelem biztosításának lehetőségét.

Tisztelt Hallgatóság!

Rövid összefoglalásomban a táji örökségvédelemnek csupán néhány elemére volt lehetőségem felhívni a figyelmet, megemlítve az előttünk álló feladatokat is. Hiszek benne, hogy az Európai Táj Egyezmény, amely magyarországi kihirdetésének jubileumát köszöntjük, közvetlenül és közvetve is nagymértékben szolgálja Európa táji és kulturális örökségének megőrzését és fenntartását, összekötve a természeti és az épített örökségi helyszíneket. És kérem, ne feledjük: a célhoz okos, óvatos léptek vezetnek...